

smartbalkansproject.org
info.BIH@smartbalkansproject.org

Rekomandime për Harmonizimin e Legjislacionit Shqiptar me Konventën për të e Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara Në Fushën e Aksesueshmërisë dhe Pjesëmarrjes në Jetën Publike dhe Politike

AUTOR:

Xhuliana Berberi

Në bashkëpunim me Nesila Koka, Juliana Shllaku.

Fondacioni Shqiptar për Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara

Ky raport u zhvillua me mbështetjen e projektit rajonal “SMART Balkans – Shoqëria Civile për Shoqërinë e Përbashkët në Ballkanin Perëndimor” të zbatuar nga Centar za promociju civilnog društva (CPCD), Qendra për Kërkim dhe Krijim Politikash (CRPM) dhe Instituti për Demokraci dhe Ndërmjetësim (IDM) dhe i mbështetur financiarisht nga Ministria e Punëve të Jashtme Norvegjeze (NMFA). Përmbajtja e është përgjegjësi vetëm e zbatuesve të projektit dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Ministrisë së Punëve të Jashtme Norvegjeze (NMFA)

REKOMANDIME TË PËRGJITHSHME

Rekomandohet ndërhyrja në Kuadrin ligjor dhe institucional të identifikuar në këtë raport (ref.tabela bashkelidhur në fund të këtij dokumenti).

Institucionet përkatëse, përgjegjëse për hartimin e politikave dhe legjislacionit në fushën e aksesueshmërisë dhe pjesëmarrjen në jetën politike dhe publike, duhet që:

- Brenda një periudhe sa më të shkurtër të bëjnë rishikim strukturor të kornizës legjislative dhe institucionale;
- Të harmonizojnë atë me standardet e kërkuara të KDPAK;
- Adresimin e politikave të aksesueshmërisë si parakusht për pjesëmarrje efektive në jetën publike dhe realizimin e të drejtave për PAK;

Rekomandime rreth aksesueshmërisë:

Rekomandohet ndërhyrja në Kuadrin ligjor dhe institucional në fushën e aksesueshmërisë kryesisht përmes:

- Përforcimit të terminologjisë dhe parashikimeve të penaliteteve dhe procedura më të qarta që duhet të vendosen për shkeljet e së të drejtës për aksesueshmëri.
- Forcimit në kuadrin ligjor të autoriteteve monitoruese në ligjet e posaçme për aksesueshmërinë. Duhet konsideruar mundësia e përqëndrimit të përgjegjësiave monitoruese dhe zbatuese të penaliteteve.
- Pasurimit të konceptit të aksesueshmërisë në ligjet e posaçme, sidomos aksesueshmërisë në komunikim dhe informacion e teknologji dhe përfshirjes së aftësisë së kufizuar në ligjet e përgjithshme, në respekt të parimit të përfshirjes duale, përmes:
 - Vendosjes së përkufizimit të personave me aftësi të kufizuara;
 - Përfshirjes së aksesueshmërisë si parim ose si pjesë e detyrimeve të institucioneve në mënyrë të posaçme.
- Harmonizimi i këtyre ligjeve (të përgjithshme) me ligjet e posaçme për personat me aftësi të kufizuar dhe konkretisht aksesueshmërisë që duhet t'i garantohet këtyre personave. Në këtë kontekst duhet të realizohen disa aksione:
- Ndërmarrja e një fushate gjithëpërfshirëse në lidhje me legjislacionin e miratuar në mënyrë që ky legjislacion të njihen si nga institucionet ashtu edhe nga vetë komuniteti;
- Trajnime dhe aftësim të punonjësve të institucioneve përgjegjëse për zbatimin e legjislacionit mbi aksesueshmërinë;
- Forume apo sesione me tematika të veçanta, siç është aksesueshmëria në mënyrë periodike për vlerësimin e gjendjes;
- Sesione informuese dhe ndërgjegjësuere me dhe për komunitetin e personave me aftësi të kufizuara për t'i pajisur ata me njohuritë e nevojshme mbi legjislacionin e aksesueshmërisë, mekanizmat e monitorimit dhe procedurat e ankimit në rastet kur atyre mund t'i shkelet e drejta për aksesueshmëri;
- Përfshirja e komunitetit të personave me aftësi të kufizuara gjatë marrjes së masave për garantimin e aksesueshmërisë, pasi kjo përfshirje do të sigurojë që masat janë brenda standardeve, përmes shkëmbimit të ekspertizës apo informacionit;

- Caktimin e buxheteve për garantimin ose përmirësimin e aksesueshmërisë dhe rritjen e koordinimit mes tyre për zbatimin e legjislacionit.
- Të hartohet e miratohet një kod mbi aksesueshmërinë ku të përfshihet legjislacioni dhe standardet për aksesueshmërinë në mjedis, transport e komunikim informim e teknologji për personat me aftësi të kufizuara fizike, shqisore (të shikimit e të dëgjimit) dhe të intelektit. Në kod duhet të jenë të parashikuara penaltetet dhe sanksionet si edhe strukturat përgjegjëse për zbatimin e tyre.

Rekomandime rreth pjesëmarrjes në jetën politike dhe publike:

Rekomandimet e propozuara për të ndikuar në ndryshimin pozitiv të akteve ligjore janë:

- Për sa i përket Kodit zgjedhor rekomandohet të:
 - Gjetja e mekanizmave ligjorë për të lehtësuar pjesëmarrjen e personave me aftësi të kufizuara në zgjedhje.
 - Krijimi i një baze të dhënash në fund të çdo viti nga 61 Bashkitë, e cila duhet të reflektohet në Regjistrin e Gjendjes Civile me emërtesën “Zgjedhës që nuk mund të votojnë vetë”.
 - Dhënia e fuqisë sanksionuese ndaj KQZ, e cila nuk ka fuqi ligjore për të vendosur masa administrative ndaj Bashkive, që nuk kanë zbatuar nenin 108 të Kodit Zgjedhor, vetëm mund të bëjë apel për marrje masash/ mbajte në vëmendje.
 - Duhet të vendoset një mekanizëm nga Institucioni Ligjvënës që bashkitë të kenë funksionale nëpunësit e caktuar për Personat me Aftësi të Kufizuara.
 - Për personat që nuk mund të votojnë vetë sugjerohet të shoqërohen nga një familjar i tyre, jo person i rastësishëm, sepse shpeshherë janë persona që nuk shprehin vullnetin e zgjedhësit dhe ndikojnë tek ai.
 - Sugjerohet të ofrohet ndihma nga operatori i pajisjes së identifikimit elektronik, i cili është person i emëruar nga KQZ dhe pa influencë politike.
- Për sa i përket ligjit të partive politike, sugjerohet të krijohen hapësira ligjore për nxitjen e pjesëmarrjes së personave me aftësi të kufizuara në jetën politike.
- Në lidhje me pjesëmarrjen në jetën politike në nivel vendor, kërkohen politika nxitëse për pjesëmarrjen dhe aksesin e barabartë në informacion ose në vendimet bashkiake.
- Për sa i përket të drejtës për informim dhe konsultim: rekomandohen trajnime në lidhje me aksesueshmërinë dhe pjesëmarrjen në jetën publike. Të mos ketë më delegim të detyrës për të dhënë informacion por ajo të jetë e detyrueshme.
- Caktimin e buxheteve për garantimin ose përmirësimin e aksesueshmërisë dhe rritjen e koordinimit mes tyre për zbatimin e legjislacionit.
- Për sa i përket komunitetit të personave me aftësi të kufizuara, ka nevojë të mbahen trajnime ose seanca informimi të rregullta në lidhje me të drejtat që ata kanë në fushën e pjesëmarrjes në jetën politike dhe publike. Mos angazhimi i rregullt i komunitetit, mund të sjellë një mos angazhim nga ana e institucioneve për të respektuar dhe zbatuar të drejtat e tyre.
- Për të gjitha ligjet e përmendura më sipër nevojitet të përmirësohen me seksione të veçanta për sa i përket aftësisë së kufizuar siç është ligji për Sistemin e Arsimit parauniversitar i cili ka një kapitull të veçantë ndaj fëmijëve me aftësi të kufizuara.
- Afishimi i të drejtave në vende publike.

Për sa i përket Planit të Veprimit për PAK 2021-2025 janë të shprehura masat e marra që do të kenë impakt në jetën e personave me aftësi të kufizuara të cilat rekomandohen fortë të zbatohen si p.sh.:

- Përmirësime në Kodin Zgjedhor dhe procedurave administrative për të siguruar akses në procesin e votimit; mundësimi i votimit të personave të verbër në mënyrë të pavarur nëpërmjet realizimit të përshtatjes së fletës së votimit në Braille; përfshirja e interpretimit të gjuhës së shenjave gjatë fushatave zgjedhore etj.
- Promovimi i përfaqësimit dhe pjesëmarrjes së individëve me aftësi të kufizuara në këshillat bashkiakë, nëpërmjet vendosjes së kuotave të ngjashme me kuotat gjinore do të mbështetet nga aktivitete, të tilla si: analiza studimore, vlerësim të eksperiencave bashkëkohore, ndryshime legjislative etj.

Për të monitoruar efektin e të gjitha masave të parashikuara, kërkohet ndërhyrje e menjëhershme për ridizenjimin e sistemit të mbledhjes së të dhënave statistikore të KQZ-së me qëllim futjen dhe prodhimin e statistikave që kanë të bëjnë me aftësinë e kufizuar.